

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Анотація. У статті досліджено особливості державного регулювання фермерських господарств у системі забезпечення сталого розвитку аграрного бізнесу та обґрунтовано їхню роль у зміцненні продовольчої безпеки й розвитку сільських територій. Визначено основні напрями вдосконалення державної підтримки фермерства, зокрема через фінансові, інноваційні та екологічні інструменти стимулювання сталого аграрного виробництва.

Ключові слова: державне регулювання, фермерське господарство, сталий розвиток, аграрний бізнес.

Abstract. The article examines the features of state regulation of farms within the system of ensuring sustainable development of agrarian business and substantiates their role in strengthening food security and developing rural areas. The main directions for improving state support for farming are identified, in particular through financial, innovative, and environmental instruments for stimulating sustainable agricultural production.

Keywords: state regulation, farm enterprise, sustainable development, agrarian business.

Зростання ролі фермерських господарств у забезпеченні продовольчої безпеки держави, розвитку сільських територій та формуванні конкурентоспроможного аграрного сектору зумовлює необхідність удосконалення механізмів їх державної підтримки та регулювання. У сучасних умовах трансформації економіки, глобалізації аграрних ринків і посилення екологічних викликів особливого значення набуває забезпечення сталого розвитку аграрного бізнесу, що передбачає поєднання економічної ефективності, соціальної відповідальності та екологічної збалансованості господарської діяльності.

Фермерські господарства відіграють важливу роль у структурі аграрного виробництва, сприяючи розвитку підприємницької ініціативи, ефективному використанню природних ресурсів та підвищенню рівня зайнятості у сільській місцевості. За даними досліджень аграрної економіки, малі та середні фермерські господарства забезпечують значну частку виробництва сільськогосподарської продукції та виступають важливим чинником розвитку локальних агропродовольчих систем. Водночас їх ефективне функціонування значною мірою залежить від дієвості державного регулювання, спрямованого на формування сприятливого інституційного середовища, забезпечення фінансової підтримки, стимулювання інноваційного розвитку та впровадження принципів сталого господарювання. У зв'язку з цим дослідження державного регулювання фермерських господарств у системі забезпечення сталого розвитку аграрного бізнесу набуває особливої наукової та практичної значущості.

Досвід економічно розвинених держав свідчить, що фермерські господарства є однією з найбільш ефективних форм організації аграрного виробництва. Вони характеризуються високим рівнем гнучкості, здатністю швидко адаптуватися до змін ринкової кон'юнктури та впроваджувати інноваційні технології. У країнах Європейського Союзу та Північної Америки фермерські господарства становлять основу аграрної структури та забезпечують значну частку виробництва сільськогосподарської продукції, що підтверджує їхню важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки та розвитку сільських територій[1; 4].

Разом з тим сучасні соціально-економічні умови в Україні, зокрема виклики воєнного

часу, істотно впливають на функціонування аграрного сектору. Порушення логістичних ланцюгів, обмежений доступ до фінансових ресурсів, зростання вартості матеріально-технічних ресурсів та ризику втрати виробничого потенціалу потребують формування нових адаптивних механізмів державної підтримки фермерства. У цьому контексті особливої актуальності набуває забезпечення доступу фермерських господарств до фінансових ресурсів, програм кредитування, компенсаційних механізмів та інструментів страхування аграрних ризиків [3].

Фундаментальні засади сталого розвитку сільського господарства базуються на інтеграції економічних, соціальних та екологічних аспектів господарської діяльності. Згідно з концепцією сталого розвитку, аграрне виробництво має забезпечувати ефективне використання природних ресурсів, збереження екосистем та підвищення добробуту сільського населення [2]. Реалізація цих принципів у державній аграрній політиці сприяє формуванню довгострокової конкурентоспроможності аграрного сектору та підвищенню його стійкості до глобальних економічних і екологічних викликів.

Для стимулювання сталого розвитку аграрного бізнесу доцільним є застосування інноваційних економічних інструментів державної політики, зокрема механізмів екологічної сертифікації, зелених податкових стимулів та фінансових інструментів підтримки сталих аграрних практик. Основні інструменти стимулювання сталого розвитку аграрного бізнесу наведено на рис. 1.

Рис. 1. Інструменти державної політики стимулювання сталого розвитку аграрного бізнесу.

Використання таких інструментів сприяє формуванню сприятливого економічного середовища для впровадження екологічно безпечних технологій виробництва, раціонального використання природних ресурсів та підвищення конкурентоспроможності аграрної продукції як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках. Одним із важливих

механізмів стимулювання екологічно відповідального виробництва є система екологічної сертифікації, що передбачає офіційне підтвердження відповідності виробничих процесів установленим екологічним стандартам. Запровадження такої системи не лише сприяє зниженню негативного впливу аграрної діяльності на довкілля, а й створює додаткові економічні стимули для виробників екологічно безпечної продукції, підвищуючи довіру споживачів та розширюючи можливості доступу до міжнародних ринків.

Перспективним механізмом фінансування сталого розвитку аграрного сектору також можуть виступати облігації екологічного впливу, які дозволяють залучати приватні інвестиції до реалізації проєктів екологічно орієнтованого сільського господарства. Такі фінансові інструменти передбачають спрямування інвестицій на реалізацію проєктів, пов'язаних із впровадженням ресурсозберігаючих технологій, розвитком органічного виробництва, відновленням ґрунтового потенціалу та зменшенням негативного впливу на навколишнє середовище. Особливістю цих інструментів є те, що рівень доходності інвесторів безпосередньо залежить від досягнення визначених екологічних результатів, що стимулює ефективніше використання фінансових ресурсів та підвищує прозорість реалізації екологічних проєктів у сільському господарстві [5]. Водночас це сприяє розвитку інноваційних технологій та впровадженню сучасних підходів до управління природними ресурсами в аграрному виробництві.

Крім того, важливим інструментом державного стимулювання сталого аграрного виробництва може стати запровадження зелених податкових кредитів для фермерських господарств, які впроваджують екологічно дружні та ресурсозберігаючі методи виробництва. Надання таких податкових пільг може сприяти активізації інвестиційної діяльності фермерів у сфері модернізації виробництва, використання відновлюваних джерел енергії, впровадження технологій точного землеробства та зменшення використання хімічних засобів захисту рослин. У результаті це створює передумови для формування більш екологічно збалансованої моделі розвитку аграрного сектору.

Отже, забезпечення сталого розвитку аграрного бізнесу в Україні є складним багатовимірним процесом, що потребує комплексного поєднання економічних, соціальних та екологічних інструментів державної політики. Фермерські господарства можуть виступати ключовими суб'єктами формування інноваційної та конкурентоспроможної моделі аграрної економіки, оскільки вони здатні швидко адаптуватися до змін ринкового середовища та впроваджувати сучасні технології господарювання. Водночас їх ефективний розвиток значною мірою залежить від удосконалення системи державного регулювання, спрямованої на формування сприятливого інституційного середовища, розширення доступу до фінансових ресурсів, підтримку інновацій та стимулювання впровадження принципів сталого господарювання. Реалізація таких підходів сприятиме підвищенню стійкості аграрного сектору, зміцненню продовольчої безпеки держави та забезпеченню довгострокового розвитку сільських територій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Погорелова О. Державне регулювання аграрного сектору економіки в контексті забезпечення завдань сталого розвитку. Сталий розвиток економіки. 2024. № 1(48). С. 129–143. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-48-18>
2. Прокопенко Н. Сталий розвиток аграрного сектора економіки: поняття, сутність, умови реалізації. Економіка та суспільство. 2024. Вип. 64. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-115>
3. Фурман І., Дмитрик В. Державне регулювання розвитку фермерських господарств в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2024. Вип. 63. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-25>
4. Bezhenar I. M., Hryshchenko O. Ю. Farms in Ukraine: State and Prospects for Development. Problems of Modern Transformations. Series: Economics and Management. 2023. No. 9. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-9-04-14>
5. Olawale A. [et al.]. A comprehensive review of redefining agricultural economics for sustainable development: Overcoming challenges and seizing opportunities in a changing

world. World Journal of Advanced Research and Reviews. 2024. Vol. 21, No. 1. P. 2329–2341.

Попова Ірина Анатоліївна, кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри економіки та менеджменту, Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, Харків, e-mail: ira_popova_dik@ukr.net

Popova Iryna A., PhD in Economics, Senior Researcher, Associate Professor of the Department of Economics and Management, V. N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, e-mail: ira_popova_dik@ukr.net

Андрієнко Сергій Артемович, здобувач бакалаврського рівня освіти, 4 курсу спеціальності “Публічне управління та адміністрування”, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Харків, e-mail: Serhiandriienko2000@gmail.com

Andriienko Serhii A., Bachelor’s degree student, 4th year of the specialty “Public Administration and Management”, V. N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, e-mail: Serhiandriienko2000@gmail.com

